

SJÄLVBESTÄMMANDECIRKELN

– för ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen

Ett studiematerial för en studiecirkel om mänskliga rättigheter enligt Funktionsrättskonventionens artikel 19

Av Emil Erdtman 2019-09-10

Reviderad av Artikel 19 som verktyg hösten 2020

SJÄLVBESTÄMMANDECIRKELN
– för ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen (2a rev. uppl.)
© Artikel 19 som verktyg, Independent Living Institute
Författare Emil Erdtman
Formgivning: Jessica Smaaland
Tryck: Excellent Print & Design, Stockholm 2021

Innehåll

Förord _____	3
Del 1: Allmänt om studiecirklar _____	5
Det speciella med en studiecirkel.....	5
Att lära av varandra	6
Förberedelser	7
Att leda samtalet.....	9
Maktförhållanden.....	11
Tips för digitala studiecirklar.....	13
Del 2: Om självbestämmandecirkeln _____	15
Förenta nationerna och mänskliga rättigheter.....	15
Artikel 19 i Funktionsrättskonventionen i sin helhet	17
Om allmänna kommentarer	19
Exempel på hur studiecirkeln kan struktureras.....	21
Förberedelser inför första träffen	21
Övergripande struktur för studiecirkelns arbete	24
Första träffen	25
Andra träffen och fler efterföljande tillfällen	28
Åtta vägledningar för olika tillfällen under studiecirkeln	31
1. En unik artikel i MR-systemet	31
2. Att vara huvudperson i mitt eget liv.....	32
3. Rätten att bo som man vill.....	33
4. Rätten till ett bra stöd.....	34
5. Att vara med i samhällsgemenskapen	35
6. Vad menas med institution?	36
7. Hur kan vi förändra samhället?.....	37
8. Att driva sin sak.....	38

Bilaga 1:

Sammanfattning av allmän kommentar om artikel 19	39
Innehåll.....	40
Inledning (1 till 15) i sammandrag:.....	40
Följande begrepp definieras i punkt 16:.....	42
Principer i artikel 19 (enligt allmän kommentar nr 5):	42
Kärnvärden i artikel 19:.....	43
Central idé i artikel 19:.....	43
Centrala delar i artikel 19 enligt punkt 38 (sammandrag):	43
Exempel på sådant man har rätt att välja:	44
Rätten att bestämma över sin identitet:.....	44
Vad menas med institution?.....	44
Vad menas med delaktighet i samhällsgemenskapen?	45
Råd till stat och kommun enligt allmän kommentar nr 5:	45
Exempel på vad staterna ska genomföra enligt allmän kommentar nr 5 (del 3):	45
Åtgärder som staterna bör vidta enligt punkt 97 (sammandrag):..	46

Bilaga 2:

Exempel på dagordningar från en självbestämmandecirkel med fyra träffar	48
Första träffen: Artikel 19 studiecirkeln.....	48
Andra träffen: Artikel 19 studiecirkeln	50
Tredje träffen: Artikel 19 studiecirkeln	52
Fjärde träffen: Artikel 19 studiecirkeln	54

Bilaga 3: Förslag på gruppregler	56
Gruppregler:.....	56

Egna anteckningar	57
--------------------------	-----------

Förord

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen, blev juridiskt bindande för Sverige 2009. Artikel 19 i konventionen handlar om rätten till ett självbestämt liv i samhällets gemenskap.

- Vad betyder det i verkligheten för dig?
- Är konventionen en lag nu?
- Måste alla beslutsfattare och myndigheter i Sverige följa konventionens krav eller inte?

Du och andra intresserade kan hitta svar på dessa frågor och mycket annat i en ömsesidig läroprocess med hjälp av studiematerialet som du håller i just nu. Studiematerialet är skrivet som en del i projektet Artikel 19 som verktyg - ett projekt som drivs av Independent Living Institute med finansiellt stöd från Arvsfonden.

Materialet du läser handlar om rätten till ett självbestämt liv i samhällets gemenskap för alla personer med funktionsnedsättning baserad på artikel 19 i Funktionsrättskonventionen. Konventionen är en internationell överenskommelse om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Studiematerialet inhämtar också information från allmän kommentar nr 5 som FN:s Funktionsrättskommitté har skrivit som en förklaring hur rättigheterna i Funktionsrättskonventionen ska förverkligas i alla länder som är med i överenskommelsen.

Studiematerialet är främst skrivet som en vägledning för en cirkelledare, men kan även användas av deltagare. Här beskrivs studiecirkelmetodiken som bygger på ett ömsesidigt samarbete där varje person i studiecirkeln bidrar med sin livserfarenhet och kunskap. Lärprocessen blir unik för varje grupp beroende på vilka som är med och hur studiematerialet används.

I en bilaga till studiematerialet finns en sammanfattning av innehållet i den allmänna kommentaren nr 5. Studiematerialet innehåller åtta öv-

ningar som kan användas som en del av studiecirkelns arbete. Dessutom finns exempel på dagordningar och inbjudan till en studiecirkel som projektet har lett.

Det är tanken att materialet ska användas som en verktyglåda och vara en källa till inspiration. Du kan läsa studiematerialet från pärm till pärm eller välja de delar som passar bäst för vad ni är intresserade av i just för er studiecirkel. Första delen av studiematerialet ger allmänna tips för genomförande av en studiecirkel. Sedan följer några konkreta tips med exempel som studiecirkelledaren kan använda i genomförande av just den här studiecirkeln. Det viktigaste är att deltagarna i studiecirkeln samarbetar i en stödjande anda och i en gemensam lärprocess. Så kan alla som är med lära sig någonting nytt om sina rättigheter enligt konventionen och bättre använda dem för ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen.

Lycka till!

Önskar teamet i Artikel 19 som verktyg

Del 1: Allmänt om studiecirklar

Det speciella med en studiecirkel

Alla människor har intressanta livserfarenheter. Frågan är hur vi delar med oss av dessa till varandra så att ett gemensamt lärande uppstår. Inom 1800-talets folkrörelser samlades människor på eget initiativ till så kallade studiecirklar. I studiecirkeln finns ingen lärare som vet mer än de andra. Däremot är det viktigt att någon håller ordning på samtalet så att alla verkligen kommer till tals. Om man tycker ordet studiecirkel låter gammalt och mossigt får man gärna använda ett annat ord. Här presenteras grundtankarna i studiecirkelmetodiken och det är de som är det viktiga.

Det här studiematerialet är främst ett underlag för en cirkelledare för att skapa en bra struktur i en studiecirkel som utgår från gruppens önskemål. Materialet kan även vara direkt stöd för individer eller en grupp för att fördjupa sig i temat självbestämmande och egenkontroll. Många av frågeställningarna är dock allmänna och fungerar även i andra cirklar om rätten till självbestämmande och egenkontroll.

Medan vanlig utbildning ofta handlar om att varje individ ska lära sig går cirkeln ut på att gruppen lär sig tillsammans. Hela gruppen tar steg framåt och får nya insikter. En studiecirkel handlar om erfarenhetsutbyte och innebär lärande av varandra genom samtal. Detta samtal väcker nya frågor och kan inspirera till fortsatt undersökande. Studiecirkeln kan bli en källa för goda diskussioner och ge andra infallsvinklar på frågor på ett annat sätt än det som vanligtvis sker på planeringsdagar eller fikaraster.

Varje deltagare ska kunna bjuda på egna tankar och erfarenheter, men utan att känna sig pressad att berätta om det privata eller sådant man inte vill ta upp. Men självklart ska det man berättar vara sant. Diskussionen ska föras på ett öppet, ärligt och gärna nyfiket sätt.

Studiecirkeln erbjuder också empowerment där varje deltagare får göra sin röst hörd och komma med egna berättelser och idéer. Att spegla egna tankar i andras ger förståelse både för andras situation och även sin egen. Man ser den i ett större sammanhang, dess likheter och skillnader gentemot andra.

Deltagande i studiecirkel är av princip alltid frivilligt. Självklart kan själva arbetsmetoden användas för t ex obligatorisk fortbildning av personal, men då bör det kallas något annat.

Ibland kan det vara svårt att samlas regelbundet till fysiska träffar. Det går bra att använda studiematerialet för att genomföra en digital studiecirkel via videomöten eller i olika former av chattgrupper, men något visst är det med det fysiska mötet människor emellan.

Att lära av varandra

Oavsett om studiecirkeln sker fysiskt eller på nätet är det fråga om lärande i grupp. De flesta har arbetat i grupp och vet att det kan fungera både bra och dåligt. Arbetsfördelningen kan vara oklar så att vissa gör mer än andra, men det kan också bli så att sammanhållningen och strävan mot ett gemensamt mål gör att gruppen börjar fungera som ett väloljat lag. Summan av det gemensamma arbetet blir på något magiskt sätt större än summan av varje individs insats.

Det verkar finnas en universell regel om hur stora välfungerande grupper är. Fem till åtta personer gäller för att få en bra och kreativ dynamik. En grupp bestående av tre eller fyra personer är för liten för att denna samtalsdynamik ska uppstå, även om det självklart kan fungera bra som arbetsgrupp för en specifik uppgift. Är gruppen större än åtta uppstår lätt undergrupper och ojämna maktförhållanden. Några börjar kanske tycka att det är obehagligt att tala i en så stor grupp och tystnar medan andra med ledaregenskaper tar över.

En faktor som är viktig att tänka på för cirkelledaren är om gruppdeltagarna känner varandra sedan tidigare. Det finns både för- och nackdelar

med det. Det kan också vara så att några känner varandra och andra inte. Fördelen med att känna varandra sedan tidigare är att startsträckan till de djupa samtalen kan bli kortare. Men det finns också en risk att man faller in i invanda hjulspår och fortsätter pratet man t ex brukar ha på fikarasterna. Om man genomför en studiecirkel med ett existerande arbetslag är det därför viktigt att deltagarna ser studiecirkeln som något annat än det vanliga pratet på jobbet.

Vi människor är gjorda för att samarbeta och vi trivs ofta som bäst tillsammans med andra. Det kan vara på en fest, en utflykt eller på väl-fungerande jobb. När vi börjar att ingå i en grupp undrar vi först vad det är för ett sammanhang och vilka de andra deltagarna är. Efter denna trevande fas brukar en skön känsla av gemenskap infinna sig. Det finns paradoxalt nog en fara med att stanna i detta gemytliga stadium. Syftet med studiecirkeln är nämligen inte att ha mysigt och svetsas samman för resten av livet, utan att lyssna och lära av varandra på ett reflekterande och konstruktivt sätt.

Ibland är friktion och meningsskiljaktigheter det som för gruppen framåt. Bli inte rädd för dessa och försök inte dölja eller släta över dem (som vi ofta vill göra i Sverige). Låt åsiktsskillnaderna istället berika samtalet och föra det framåt. Även konflikter kan vara utvecklande om man klargör vad det är som skapar konflikten och reder ut detta. Vi kommer alla in med olika bagage – och alla dessa erfarenheter och åsikter är värda att ta tillvara.

Förberedelser

Studieförbunden finns för att hjälpa till med att arrangera studiecirklar, men arbetsformen går även att ordna på egen hand. Till en början kan du fundera på vilka ekonomiska och praktiska resurser du har tillgång till för studiecirkeln. Har du tillgång till en lokal eller digital mötesplattform? Vill och har du möjlighet att ordna fika? Behöver det köpas in pennor, block eller annat material? När du vet vilka resurser du har eller inte har kan du också fundera på lösningar. En lösning kan vara att du inleder

ett samarbete med ett studie- eller funktionsrättsförbund eller annan organisation som kan låna ut sina lokaler eller digitala mötesplattformar. Fika, papper och pennor kan ordnas som ett samarbete mellan deltagarna i studiecirkeln eller så kan du be var och en att ta med sig vad de behöver.

Initiativet till studiecirkeln kan komma från olika håll, men ofta behövs någon form av inbjudan och genomtänkt strategi för att rekrytera deltagare. Det är då viktigt att vara tydlig med studiecirkelns syfte så att inte missförstånd – och därmed besvikelse – uppstår. Diskutera syftet, vilken förväntan som deltagarna har och vad de förväntas göra och eventuellt läsa mellan gångerna vid första träffen. Bestäm på förhand antal träffar (t.ex. fem eller sex) och fastställ plats, datum och tider. Ofta är 1,5 timme per tillfälle inklusive en paus för vila och toalettbesök. Tider och antal tillfällen kan förstas komma upp till diskussion vid första tillfället och ändras om så är nödvändigt enligt en majoritet av gruppen. Efter det första tillfället är det däremot inte så bra att ändra tider och platser.

Vid cirkelns start är det viktigt att klargöra vilka värderingar och regler som ska gälla. Varje grupp behöver gemensamt komma fram till ordningsregler för studiecirkeln. Men alltid gäller att visa respekt för varandras åsikter, att inte angripa någon personligen och inte tala illa om personer som inte är närvarande. Tala till varandra, inte om varandra! Ett gott råd är faktiskt också att inte ge råd... Att komma med pekpinnar och förnumstiga tips på hur andra ska göra i livet är inte så populärt som man kanske tror. Uppmuntra hellre var och en att berätta om sina egna erfarenheter och hur hen löst olika situationer. Sedan får var och en dra sina egna slutsatser.

Varje konstellation av människor är unik. Kanske vet cirkelledaren inte så mycket om deltagarna innan gruppen ses. Ge därför möjlighet att informera om olika behov i förväg. Du behöver ta reda på vilka tillgänglighetsbehov som finns för att undvika att någon utestängs. Några aspekter kring lokaler att fundera på följer:

Lokalen måste ha hiss och dörröppnare. Ljuset ska varken vara bländande (stora fönster) eller för mörkt. Akustiken kan förbättras med

ljuddämpande textilier osv. Kolla om lokalen har hörslina och om inte undersök om behovet finns. Det kan ibland finnas portabla hörslinor att hyra eller låna. Tänk också på att röriga och informationsrika miljöer kan vara störande, särskilt för den här typen av samtal.

Kanske går inte alla dessa saker att uppfylla. Om det uppstår en situation där någon deltagare behöver en åtgärd för tillgänglighet är det viktigt att försöka hitta lösningar. Förutom frågor om lokaler kan andra aspekter av tillgänglighet i studiecirkeln vara relevanta. Det kan också finnas behov som har att göra med kognitiv tillgänglighet. Till exempel kan textmaterial som studiecirkeln arbetar med behöva skapas på ett sätt så att det blir förståeligt för alla deltagare. Gruppen behöver hitta ett arbetstempo som alla kan hänga med i. I första läget kan det komma upp frustration från vissa deltagare när de inte får jobba genom diskussionerna och övningar i sitt snabba tempo. Men det är ingen fara med det. Det här kan vara experiment i att skapa fullständigt tillgängliga miljöer. Det är ju det här vi i slutänden vill uppnå när vi pratar om ett fullständigt inkluderande samhälle. Samhället ska bli utformat så att alla kan vara med överallt oavsett vilka behov av tillgänglighet som finns. Diskutera gärna hur en universellt utformad möteskultur kan bidra till att förverkliga allas rätt att vara med i samhället.

Att leda samtalet

Den som leder en studiecirkel behöver inte kunna mer än de andra i själva ämnet, men ska markera när cirkelns samtal börjar och slutar (enligt utsatt tid). Även om cirkelledaren inte är lärare betyder inte det att förberedelser inte behövs. Tänk inför varje träff igenom dagens ämne och hur du tror att samtalet kommer löpa, vilka frågor som förmodligen kommer upp osv.

Är träffen fysisk är det viktigt att komma i god tid och ställa iordning rummet. Möblera och ställ rätt antal stolar vid bordet eller kanske i en ring. Ställ fram vatten och ordna med eventuellt fika. Digitala hjälpmedel som projektor är nödvändiga att testa innan. Projektor eller gemen-

samt digitalt dokument kan användas, men även ett gammalt hederligt blädderblock eller en pappersduk på bordet fungerar bra (och är kanske trevligare) för att tydliggöra diskussionen och som dokumentation (vad är det vi har sagt idag?). Tänk på att alltid läsa upp det som skrivs och syntolka (beskriva) bilder.

Starta samtalet med att hälsa alla välkomna. Vid första tillfället görs en presentationsrunda, gärna med en specifik fråga t.ex:

- vad är ditt största intresse?
- vad gör dig glad?
- nämn något du vill förändra?
- vad gör dig arg?
- när trivs du bäst?
- vem har du som personlig förebild?
- vad är orättvisor för dig?

Kommer någon ny deltagare vid något senare tillfälle behövs en ny presentationsrunda för att de nya ska känna sig inkluderade.

Du kan också klippa ut och ta med bilder med olika motiv från tidningar eller ta med vykort. Sprid ut bilderna på ett bord och låt deltagarna välja varsin bild som representerar hur man mår. Låt deltagarna presentera sig och berätta varför de har valt just den bild de har valt.

Senare träffar bör inledas med en snabb runda där alla säger något kort om sin nuvarande situation. Det är även bra att i början återkoppla till den förra träffen med frågor som: har ni funderat vidare på det vi pratade om sist?

Förutom att hålla ordning på tiden ska cirkelledaren föra samtalet framåt. Alla ska komma till tals och därför kan det ibland bli nödvändigt att be någon som pratar mycket att vänta och ge ordet till någon av de lite tystare. Ett tips: när du märker att det uppstår en sådan situation i gruppen kan du pausa diskussionen och förklara noggrant att du framöver aktivt kommer att fördela ordet för att se till att alla kommer till tals. Du gör

inte det för att det som den mera pratiga deltagaren säger inte är viktigt. Du gör det för att allas erfarenheter och kunskap skulle kunna komma fram i diskussionerna. När du behöver fördela ordet aktivt är det viktigt att du gör det tydligt att du inte vill trycka ner någon i diskussionerna men att det behövs för att alla ska komma till tals på ett jämlikt sätt. En allmän tumregel för samtalet är att låta cirkelledaren styra genom att avbryta den som pratat för länge och erbjuda ordet till någon som inte sagt något (och som givetvis inte är tvungen att prata). Samtalsledaren måste vara vaksam så att ingen blir åsidosatt eller förminskad. Läs gärna på om härskartekniker så att de kan undvikas. Om ett visst tema dyker upp gång på gång på samma sätt eller om man hamnar helt utanför ämnet är det cirkelledarens uppgift att vänligt men bestämt återföra diskussionen till rätt spår igen.

Avrunda i god tid (ca 10 minuter), summera vad som sagts och ge eventuella medskick om saker att fundera över till nästa gång. Detta kan cirkelledaren göra, men även andra deltagare. Ge utrymme för en kort utvärdering, tacka för deltagandet och påminn om tiden för nästa träff. Ställ därefter iordning rummet och saml ihop eventuell dokumentation.

Maktförhållanden

Vilka som ingår i gruppen påverkar hur samtalet löper. Ju större gruppen är desto viktigare blir det att fördela ordet jämlikt i gruppen. Skillnaderna i makt och bakgrund kan vara flera – ålder, kön, könsidentitet eller uttryck, sexuell läggning, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, utbildning, yrke, funktionshinder osv. Om en chef är med i samma grupp som sina underställda kan samtalet påverkas av det. Samma gäller om exempelvis anhöriga eller närstående är med. Men ofta handlar det mer om olika personligheter. En dominant person kanske måste hållas tillbaka till förmån för andra mindre framfusiga personer.

Om en studiecirkel sker på en arbetsplats bör det så klart godkännas av ansvarig chef. Det är också viktigt att vara medveten om vilket mandat gruppen har. Det kan ju vara så att gruppen får i uppdrag att ta fram nya

idéer och förslag som senare tas vidare för att realiseras. Men det kan också vara så att gruppen inte har något mandat alls. Att då spåna fram lösningar som aldrig ens kommer beaktas blir frustrerande. Däremot kan samtalen i en cirkel utan något mandat fylla en viktig funktion av reflektion och förståelse – som också ger frukt på sikt.

Inflytande och påverkan kan bestå av allt från att informera om sin situation till att komma med förslag och råd eller till och med vara med och ta ansvar för beslut och resultat. Det viktiga är att från början vara medveten om och prata igenom den funktion studiecirkeln ska ha.

Bland annat genom föreningsväsendet har segregation utifrån funktionsnedsättning utvecklats så att synskadade umgås med synskadade, dyslektiker med dyslektiker osv. Det är fortfarande ganska ovanligt med en grupp där deltagarna har helt olika funktionsvariationer. Kan t ex personer med intellektuell funktionsnedsättning delta i studiecirkeln? Vår erfarenhet är att det kan fungera bra, men att respekt och förståelse för varandras olika sätt att fungera krävs.

Ett sätt att få in nya aspekter i samtalet utan att dessa tar över kan vara att bjuda in en gäst till ett av mötena. Det kan vara en forskare, jurist eller någon med intressanta erfarenheter av att leva med funktionsnedsättning (eller allt detta i en och samma person), som man vill få kunskap och inspiration från, men kanske inte ha som permanent deltagare i gruppen.

Det finns många sätt att bli medveten om och arbeta med maktrelationer i en grupp. En metod för att få syn på ojämlikhet – och själv känna den in på bara skinnet – är att göra ett enkelt rollspel. Det går att spela en situation där deltagarna kan inta olika roller som exempelvis försäkringskassehandläggare, en sökande och en orolig förälder.

Tips för digitala studiecirklar

- Många har ingen eller väldigt lite erfarenhet av att använda ett digitalt mötesformat. Därför kan människor bli oroliga för att inte lyckas delta i en digital träff. Först kan det kännas förvirrande att använda ett sådant format för träffen. Därför är det viktigt att **förbereda den första digitala träffen så att det rent tekniskt är så enkelt som möjligt att gå med i mötet så att alla kan känna att det är genomförbart**. Sedan är det viktigt att skicka ut tydliga instruktioner hur man går med i det digitala mötet och hur man kan få hjälp om det inte fungerar. Det är viktigt att erbjuda stöd och uppmuntra alla i studiecirkeln att testa det nya formatet för träffen.
- Det finns väldigt många olika plattformar som man kan använda för ett digitalt möte. När du ska välja vilken av dessa plattformar du ska använda kan du **testa några olika mötesplattformar** för att se vilken som är lättast att använda för deltagarna. Målet är att du hittar den plattform där det är så enkelt som möjligt att gå med i mötet och där det är tydligt och så intuitivt som möjligt hur man ska använda de funktioner som deltagarna behöver använda.
- När du har bokat ett möte via en plattform för webinarier så är det viktigt att du kan ge precisa **steg för steg-instruktioner** till deltagarna som de kan följa för att gå med i mötet. Tänk på att när du kopplar upp dig själv som "host" så fungerar plattformen lite olika för dig i jämförelse med hur det fungerar för en deltagare. Så för att kunna ge steg för steg instruktioner till deltagarna behöver du ta reda på hur plattformen fungerar för dem. Ett sätt att göra det är att du öppnar din webbläsare i "incognito mode" och testar på att öppna URL-adressen till mötet utan att din dator vet vem du är.
- Det är viktigt att vara beredd på att **erbjuda mycket IT-stöd till gruppen** för att se till att alla lyckas med att gå med i och att aktivt delta i det digitala mötet. Det kan vara bra ide att skicka ut ett mejl med steg för steg-instruktioner för hur man kan gå med i det digitala mötet. Du kan ringa till alla deltagare en vecka innan mötet och prata

igenom hur det ska gå till för var och en. Sedan kan du ringa till alla samma dag för att kunna hjälpa till med tekniska problem som visar sig i sista minuten.

- När du ringer till deltagarna och det är krångligt för dem att gå med i det digitala mötet kan du själv öppna din webbläsare i **”incognito mode”** igen för att se hur det ser ut för deltagaren. Det kan underlätta för dig att förstå varför det krånglar och hur man kan lösa problemet.
- Det är bra att vara beredd på att tekniken hemma hos deltagarna kan krångla. Då är det bra om du är förberedd på att erbjuda och stödja deltagarna i att använda **alternativa sätt för att kunna vara med på träffen** ändå, som möjligheten att koppla upp sig via ett telefonsamtal, möjligheten att använda 4G-nätverk i telefonen när bredbandet krånglar osv.
- Det är bra att planera ditt digitala möte så att deltagarna kan testa tekniken i god tid innan mötet börjar. Du kan till och med uppmuntra dem att testa om det fungerar några dagar innan mötet. Om det inte fungerar för någon har ni tid att lösa problemen innan mötet börjar. **Öppna gärna det digitala mötet upp till 45 minuter innan den officiella starttiden så att alla kan prova att gå med i mötet och testa sin teknik innan det börjar.** Efter dessa 45 minuter är chansen stor att ni har lyckats lösa alla tekniska problem och kan börja mötet i tid.
- I början av mötet är det bra att förklara för deltagarna hur de kan stänga av och sätta på sin mikrofon och kamera, chattfunktion med mera, så att de har kontroll över vad som hörs från deras sida under möten. Tänk på också att du kan stänga av mikrofonen för alla deltagare som ”host”. Det är bra att lära sig att använda en sådan funktion för att kunna stänga av störande ljud från någon.
- Cirkelledaren bör överväga att kontakta ett studieförbund för att se vilken eller vilka digitala mötesplattformar som de använder. Det kan finnas vissa begränsningar för vilka digitala mötesplattformar som ett studieförbund använder eller rekommenderar.

Del 2: Om självbestämmandecirkeln

Förenta nationerna och mänskliga rättigheter

Utvecklingen i världen de senaste århundradena har inneburit att länder har formats och de har behövt förhålla sig till varandra. Även innan nationalstaterna som vi känner dem idag har det funnits relationer mellan länderna och olika avtal om hur olika saker ska bestämmas mellan dem. Mer utvecklade internationella mellanstatliga avtal kallas ofta för traktat eller fördrag.

Förenta nationerna, FN, bildades efter andra världskriget 1945 och är idag en internationell mellanstatlig organisation med nästan alla världens länder som medlemmar. FN bygger på idén om alla människors lika värdighet, frihet och rättigheter. Sedan etableringen av FN utvecklas de mänskliga rättigheterna i takt med samhället.

De grundläggande mänskliga rättigheterna återfinns i många olika dokument, varav många är fördrag. Det vi kallar för konventioner är just internationella traktat som innebär att de stater som undertecknar och ratificerar, det vill säga åtar sig att följa dem, blir folkrättsligt juridiskt bundna av innehållet i konventionen. Därmed ska staterna göra olika saker för att uppfylla sina internationella åtaganden.

En konvention är ett dokument som på många sätt liknar en lagtext. Däremot är det viktigt att komma ihåg att de är internationella avtal mellan stater, vilket betyder att de måste läsas på ett lite annat sätt än lagstiftning som är skapad för att gälla alla inom ett land.

Det finns flera konventioner som brukar räknas till kärnan av de mänskliga rättigheterna inom FN. De är:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen om avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor
- Konventionen om barnets rättigheter
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Konventionen om skyddet av alla migrantarbetares och deras familjers rättigheter
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

Dessa konventioner bygger vidare på de allmänna övertygelser som återfinns i den universella förklaringen om de mänskliga rättigheterna som utropades 1948, tre år efter andra världskrigets slut och början på FN som organisation. FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som är grunden för denna studiecirkel, är en av dessa kärnkonventioner om mänskliga rättigheter inom FN.

Några centrala mänskliga rättigheter, av många fler, är rätten till liv, yttrandefrihet, rätt till bostad och mat, föreningsfrihet och rätt till stöd för att kunna leva ett liv i samhällets gemenskap utan diskriminering.

Internationella arbetsorganisationen, ILO (International Labour Organisation), uppgick i FN och fanns i ett tidigare system för internationell samverkan, Nationernas Förbund, som i alla andra delar slutade fungera i samband med att andra världskriget bröt ut. Flera konventioner som gäller arbetsrätt och vissa sociala frågor återfinns inom ILO-systemet.

Sverige har ratificerat de flesta av FNs kärnkonventioner, inklusive FNs

konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det betyder att Sverige som stat är skyldig att genomföra det som står i den, inklusive att på olika sätt verka för att rättigheterna kommer var och en till del.

För att granska staterna som sluter sig till olika konventioner finns ofta någon form av granskningsorgan kopplat till konventionen, direkt eller indirekt genom ett frivilligt tilläggsprotokoll. FNs kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har olika mandat och uppgifter att granska de olika staternas, inklusive Sveriges, efterlevnad av FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Målet med kommitténs arbete är att stödja staterna som har åtagit sig att följa konventionen, så att tillgång till rättigheterna för människor med funktionsnedsättning tillgodoses.

Funktionsrättskommittén granskar periodiskt efterlevnaden genom en viss process som bygger på rapportering om läget i landet och vad som görs för att säkerställa att alla åtaganden genomförs och att rättigheterna tillgodoses. Dessutom kan den granska individuella klagomål efter att nationella rättsprocesser avslutats om det fortfarande finns en misstanke om att rättigheterna i ett individuellt fall inte säkerställts enligt konventionens krav. Diskussionen är komplex och det finns mer att läsa på Artikel 19 som verktygs hemsida, exempelvis sidorna "[Guide för att klaga till Funktionsrättskommittén](#)" samt "[Essä: grunderna för artikel 19 och Independent Living-ideologin](#)".

Artikel 19 i Funktionsrättskonventionen i sin helhet

Vi har översatt artikel 19 i konventionstexten enligt följande lydelse:

Artikel 19 Rätt att leva självbestämt i samhällsgemenskapen
Konventionsstaterna erkänner lika rätt för alla personer med funktionsnedsättning att leva i samhällsgemenskapen med lika valmöjligheter som andra personer och ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med

funktionsnedsättning fullt åtnjuter denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhällsgemenskapen, bland annat genom att säkerställa att:

a) personer med funktionsnedsättning har möjlighet att välja sin boställningsort och var och med vem de vill leva på lika villkor som andra och inte är tvungna att bo i särskilda boendeformer,

b) personer med funktionsnedsättning har tillgång till olika former av samhällsservice både i hemmet, knutet till boendet och till annan service i samhällsgemenskapen, bland annat sådan personlig assistans som är nödvändig för att att leva och delta i samhällsgemenskapen och för att förhindra isolering och avskildhet från samhällsgemenskapen, samt

c) samhällsservice och anläggningar avsedda för allmänheten är tillgängliga på lika villkor för personer med funktionsnedsättning och svarar mot deras behov.

Denna översättning är inte precis likadan som de översättningar som används av svenska myndigheter. Myndigheten för delaktighet, MFD har publicerat en översättning av konventionen och en version på lättläst svenska. De återfinns på MFDs hemsida. De största skillnaderna är hur vi översatt titeln och själva rättigheten: ”att leva självbestämt i samhällsgemenskapen”, istället för ”att leva självständigt och att delta i samhället”. Samt ”personlig assistans”, istället för ”personligt stöd”. I den engelska originaltexten lyder texten:

Article 19 - Living independently and being included in the community

States Parties to this Convention recognize the equal right of all persons with disabilities to live in the community, with choices equal to others, and shall take effective and appropriate measures to facilitate full enjoyment by persons with disabilities of this right and their full inclusion and participation in the community, including by ensuring that:

(a) Persons with disabilities have the opportunity to choose their place of residence and where and with whom they live on an equal basis with others and are not obliged to live in a particular living arrangement;

(b) Persons with disabilities have access to a range of in-home, residential and other community support services, including personal assistance necessary to support living and inclusion in the community, and to prevent isolation or segregation from the community;

(c) Community services and facilities for the general population are available on an equal basis to persons with disabilities and are responsive to their needs.

Om allmänna kommentarer

En viktig sak som kommittén också gör är att skriva allmänna kommentarer till de olika bestämmelserna och rättigheterna som regleras i konventionen. Allmänna kommentarer är till skillnad mot själva konventionen inte rättsligt bindande för staten som ratificerar en konvention. Det betyder att staterna inte är folkrättsligt bundna att följa det som står i de allmänna kommentarerna så som de är skyldiga att följa själva konventionens bestämmelser. Däremot så är allmänna kommentarer högt ansedda tolkningar och förtydliganden av konventionens innebörd grundade på ett mandat som kommittén har. Mandatet finns genom att kommittén har skapats med grund i bestämmelser i konventionen som staterna anslutit sig till genom en ratificering.

Syftet med en allmän kommentar är att förklara olika rättigheter och bestämmelser i konventionen så att det blir tydligare vad exakt ska staterna göra för att uppfylla konventionens krav. När man läser texten till någon av konventionens artiklar är det bra att läsa de allmänna kommentarerna som är skrivna som fördjupande förklaringar till artiklarna. Kommitten har skrivit flera allmänna kommentarer om konventionen

om rättigheter för människor med funktionsnedsättning så att varje allmän kommentar handlar om en rättighet eller aspekt av konventionen. Med tiden kommer fler kommentarer. Idag finns sju kommentarer till Funktionsrättskonventionen. Till konventioner som funnits längre är det vanligt att övervakningsorganet till den aktuella konventionen hunnit skapa fler allmänna kommentarer.

Den allmänna kommentaren nr 5 till artikel 19 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är framtagen med grund i kommitténs mandat som kommer från själva konventionen.

Om den allmänna kommentaren nummer 5 till Funktionsrättskonventionens artikel 19

Den allmänna kommentaren nr 5 till artikel 19 tydliggör många aspekter av artikeltexten. Bland annat beskrivs en bakgrund till själva rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen betydligt mer systematiskt än vad som framgår direkt av själva artikeltexten. Innehållet beskrivs i relation till andra mänskliga rättigheter och andra artiklar i konventionen. Den ger en vägledning för vad staterna ska göra för att uppfylla sina löften genom ratificeringen av konventionen. Det är samma kommitté som skrivit den allmänna kommentaren som periodiskt granskar statens grad av efterlevnad och även individuella klagomål.

Den allmänna kommentaren är i original skriven på engelska. Det finns en svensk översättning från MFD. Studiecirkeln kan välja att utgå från den engelska eller svenska versionen av allmänna kommentaren nr 5. Sedan finns det också några problem med den svenska översättningen som också är en möjlig diskussionsämne.

Ett tips: studiecirkeln kan diskutera frågor kring översättning av texten från engelska till svenska och risken med misstolkning.

Exempel på hur studiecirkeln kan struktureras

Förberedelser inför första träffen

När du har bestämt att driva en studiecirkel om självbestämmande behöver du tänka på hur du kan hitta deltagare till studiecirkeln. Kanske du redan har en grupp människor som är intresserade att vara med. Om du inte redan har en grupp som är intresserad behöver du planera hur du ska sprida information om dina planer med studiecirkeln och bjuda in eventuella deltagare.

Först kan du ta fram en inbjudan som kan spridas i olika kanaler med information om studiecirkeln och hur man kan komma i kontakt med dig. Det speciella med inbjudan till en studiecirkel är att du behöver skriva en kort beskrivning om hur studiecirkelmetoden fungerar. Det är viktigt att du skriver tydligt redan i inbjudan att det är inte en vanlig föreläsning och att i en studiecirkel ska alla lära sig av varandra i en gemensam läroprocess. På så vis undviker du att deltagarna förväntar sig att det kommer bli föreläsning och blir besvikna när det då blir en studiecirkel istället. En till del i inbjudan är att du beskriver syftet med studiecirkeln. Det kan kännas mera meningsfullt att gå med i studiecirkeln om en vet mera konkret vad som ska uppnås. På nästa sida finns ett exempel på hur en inbjudande kan se ut.

Studiecirkel om Funktionsrättskonventionens artikel 19 - rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen

Studiecirkeln träffas:

Onsdag, 15 april, kl 13:30 – 15:30

Onsdag, 29 april, kl 13:30 – 15:30

Onsdag, 13 maj, kl 13:30 – 15:30

Fredag, 29 maj, kl 13:30 – 15:30

- Vad innebär rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen i egentligen?
- Hur kan du i praktiken använda Funktionsrättskonventionens artikel 19 för att få tillgång till dina rättigheter?
- Hur sitter artikel 19 rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen ihop med alla andra rättigheter i Funktionsrättskonventionen?

Om du är intresserad av att hitta svar på dessa frågor, då är du varmt välkommen att vara med i studiecirkeln där personer med funktionsnedsättning stödjer varandra i en jämlik läroprocess om Funktionsrättskon-

ventionens artikel 19 med hjälp av övningar, diskussioner och utbyte av kunskap och erfarenheter.

Det finns 10 platser i studiecirkeln. Deltagare i studiecirkeln behöver inte ha förkunskaper om Funktionsrättskonventionen.

Du kan anmäla dig senast en vecka innan kursstart.

Telefon:

Mejl:

Studiecirkeln genomförs i samarbete mellan Independent Living Institutes arvsfondsprojekt Artikel 19 som verktyg.

När du har hittat en grupp och bokat tiden för första träffen är det dags att börja planera för hur studiecirkelns arbete ska se ut i praktiken. Du behöver planera för en övergripande struktur för studiecirkelns arbete, för varje träff och även för tiden mellan studiecirkelns träffar. Det låter som väldigt mycket planering. Egentligen handlar det om att du tänker på vad du har för resurser och planerar lagom mycket arbete för dig själv och studiecirkeln. Då vet alla inblandade vad som ska göras och det blir inte för mycket jobb.

Övergripande struktur för studiecirkelns arbete

Först kan du förbereda ett förslag på en övergripande struktur för studiecirkelns arbete som binder samman alla träffar för studiecirkeln. Den ger en helhetsbild över vad studiecirkeln ska lära sig. Här följer en pyramid om rätten till ett självbestämt liv som ett exempel på hur den övergripande strukturen kan se ut:

Enligt den här pyramiden lär sig studiecirkeln först om Förenta Nationerna (FN) som har tagit fram konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, även kallad Funktionsrättskonventionen. Därefter lär sig studiecirkeln mer om FN kommittén för rättigheter för människor med funktionsnedsättning som etablerades för tillsyn av Funktionsrättskonventionen. Sedan kan studiecirkeln gå vidare med att upptäcka innehållet i artikel 19 mer specifikt med hjälp av allmänna kommentaren nr 5 som kommittén har skrivit som en djupgående förklaring till artikel 19. Avslutningsvis kan studiecirkeln fördjupa sig i de tre olika aspekter av rätten till självbestämmande som lyfts upp i artikel 19 a, b och c.

Första träffen

När du ska planera för den första träffen är det bra om du tar fram en struktur för genomförandet av träffen som du sedan använder för alla träffar. Då skapar du trygghet i studiecirkeln så att alla vet hur studiecirkelns träffar går till och vad de kan förvänta sig av en träff. Här följer några tips om de olika teman och diskussioner som studiecirkeln kan täcka på första träffen:

Introduktionsrunda

Till en början kan alla som är med kortfattat introducera sig. Det kan vara bra att ställa en konkret fråga som alla ska svara på, så att du undviker att någon blir orolig när de inte kommer på något att säga. Till exempel kan du ställa följande frågor: Vad har du för hobby? Vart åkte du när du reste senast?

Kort sammanfattning av studiecirkelmetoden

Här kan du förklara kortfattat hur studiecirkelmetoden fungerar. Du kan också förklara att alla i studiecirkeln lär sig av varandra. Därför är det viktigt att alla är aktiva i diskussioner och aktivt bidrar i övningar. Med passiva deltagare kan studiecirkelmetoden inte fungera eftersom den bygger på ett aktivt och kontinuerligt utbyte av kunskap och erfarenheter mellan deltagarna. Berätta också om din egen roll som cirkelledare. Ställ frågan: ”om jag inte är en lärare, vad har jag för uppgift då?”

Gruppregler

Gruppregler kan vara bra även för professionella vuxna människor, för att det skapar trygghet i studiecirkeln. I gruppreglerna kan ni bestämma hur ni bemöter vissa situationer som ni kan hamna i som grupp. Då vet alla hur diskussionerna struktureras och hur man kan värna sina egna personliga behov och integritet i diskussionerna. Förbered några förslag på gruppregler redan innan första träffen så underlättar du för studiecirkeln att komma på vilka regler gruppen kan behöva. Sedan kan deltagare i studiecirkeln välja om de vill använda några av dina förslag eller om de vill lägga till några regler.

Sammanfattning av den övergripande strukturen för studiecirkelns arbete

Här kan du förklara den övergripande strukturen som du har planerat för hela studiecirkelns arbete. Den kommer ni att följa genomgående för alla träffar. Det är bra att du låter det här momentet ta tid så var och en i studiecirkeln förstår den. Du kan ställa följdfrågor för att kontrollera att alla har förstått den övergripande strukturen. Fråga också om alla är nöjda med den övergripande strukturen eller ska det ändras någonting i den?

Målsättningen för studiecirkelns arbete

Den här är en viktig diskussion för att tillförsäkra att studiecirkelns arbete leder någonstans och att deltagare i studiecirkeln får ut vad de behöver från studiecirkelns arbete. Till en början kan det vara bra att värma upp med en mera allmän diskussion om tankar som kommer upp med ordet självbestämmande eller Funktionsrättskonventionen. Du kan också be deltagarna att berätta vilka frågor som kommer upp när de tänker på dessa ord. Att få svar på frågorna kan redan vara en del i målsättningen för studiecirkeln. Precis som med gruppreglerna kan du som cirkelledare förbereda några förslag och på så sätt underlätta för gruppen att bestämma saker de vill ha med i målsättningen.

Planen för kommande träffar

Här kan ni boka kommande träffar för studiecirkeln. Du som cirkelledare kan förbereda ett förslag för planering av de kommande träffarna. Sedan kan studiecirkeln bestämma om det du föreslår ska ändras eller inte.

Planer för tiden innan nästa träff

Här kan studiecirkeln bestämma om ni ska ha kontakt med varandra mellan studiecirkelns träffar också. Om ni vill hålla kontakt mellan träffarna behöver studiecirkeln bestämma vilka kanaler ni använder för kommunikation och hur. Till exempel kan ni bestämma att du som cirkelledare ringer till var och en ungefär en vecka innan nästa träff för att höra om alla hänger med i studiecirkelns arbete och om det finns problem eller frågor som ni kan lösa innan nästa träff. Ni kan också bestämma om studiecirkeln ska göra en hemuppgift inför varje träff och använda den samlade kunskaper från hemuppgiften som underlag till diskussionerna på studiecirkelns träffar.

Hemuppgift

Om studiecirkeln kommer överens om att alla ska göra en hemuppgift kan ni bestämma vad hemuppgiften inför nästa träff ska vara. När du som cirkelledare förbereder ett förslag på hemuppgift är det bra om alla jobbar med lite olika uppgifter så de lär sig lite olika saker. På så vis kan varje deltagare i studiecirkeln lära andra istället för att alla ska upprepa samma information om och om igen. Som första hemuppgift, kan alla i studiecirkeln läsa en av Funktionsrättskonventionens artiklar och förklara innehållet i artikeln för andra med ett praktiskt exempel på hur denna artikel påverkar ens eget liv. Du som cirkelledare kan välja ut så många olika artiklar i Funktionsrättskonventionen som det finns deltagare och låta alla välja en av de artiklar som du har valt ut. Glöm inte att be någon att läsa och förklara artikel 19 som är i fokus för studiecirkelns fortsatta arbete.

Avrundning

Här ska alla få möjlighet att berätta hur de upplevde den första träffen. Då får du som cirkelledare värdefull information om strukturen och om

studiecirkelnns arbete i övrigt verkligen inkluderar alla och ger tillräckligt mycket stöd och trygghet så att arbetet flyter på. Beroende på vad som sägs vid avrundning av träffen kan du justera planer för kommande träffar och studiecirkelnns arbete i övrigt.

Andra träffen och fler efterföljande tillfällen

Andra träffen är redan lättare att planera än den första träffen för att nu har studiecirkeln redan bestämt hur studiecirkeln ska arbeta och en struktur för hur studiecirkelnns träffas ska gå till. Nu är det bra om du inte förändrar strukturen så att alla kan räkna med att det är såhär det går till.

Introduktionsrunda

Nu vet ni antagligen redan vilka som är med i studiecirkeln men det är ändå bra att alla kan komma till tals i början som en uppvärmning för de fortsatta diskussioner. Om det är någon som är ny i gruppen kan de också få chansen att introducera sig. Precis som förra gången kan du underlätta med en konkret frågeställning så att alla kan komma på något att säga.

Kort sammanfattning av studiecirkelmetoden

Om det finns någon som är ny i gruppen behöver du förklara hur studiecirkelmetoden fungerar igen så att alla förstår. Om alla redan har hört din förklaring kan ni ha en kort diskussion om metoden så att alla vet vad som förväntas av dem.

Gruppregler

Här kan ni gå igenom gruppreglerna som ni skrev på första träffen som en påminnelse. Ni kan också ta en kort diskussion om någon har kommit på något som behöver läggas till.

Målsättningen för studiecirkelnns arbete

Precis som med gruppreglerna kan ni gå igenom målsättningen som en påminnelse. Kanske har någon kommit på någonting som ska läggas till.

Sammanfattning av den övergripande strukturen för studiecirkelns arbete

Förklara den övergripande strukturen igen om det är någon som är ny i gruppen. Om alla redan har hört din förklaring kan du ställa några följdfrågor och repetera vad ni sa på första träffen. På den tredje träffen och efterföljande tillfällen kan ni använda den övergripande strukturen som ett underlag för en kort diskussion som en uppvärmning för dagens träff. Du kan be var och en att berätta om någon del i den övergripande strukturen.

Uppföljning av hemuppgiften

Den här punkten är relevant bara när studiecirkeln har bestämt att göra en hemuppgift inför varje träff. Nu får alla en chans att dela med sig av vad de har lärt sig genom hemuppgiften och lära sig någonting av varandra. Den som berättar om artikel 19 lär de andra mer om innebörden av rätten till självbestämmande.

Övning

Här kan du göra någon av de övningarna som finns under avsnittet ”Åtta vägledningar för olika tillfällen under studiecirkeln”, som börjar på sida 31. Den första övningen – En unik artikel i MR-systemet – kan vara en logisk följd till diskussionen efter hemuppgiften. Du kan be alla deltagare att berätta hur den artikel som de läste hänger ihop med artikel 19 i Funktionsrättskonventionen. Personen som läste artikel 19 kan reflektera över de svar som andra har gett.

Diskussion om allmänna kommentaren nr 5

Nu när ni har börjat fördjupa er i innehållet i artikel 19 är det bra att ta fram allmänna kommentaren nr 5 för att hitta mer information om innebörden av rätten till självbestämmande. Fundera på vad ni kommer ihåg om allmänna kommentaren när ni pratade om den övergripande strukturen för studiecirkelns arbete. På så vis verifierar du att alla förstår vad en allmän kommentar är, vad syftet är med den och varför ni ska läsa den. Ta fram allmänna kommentarens text och ha en diskussion om logiken i texten. Ni kan gå igenom innehållsförteckningen för att se hur

allmänna kommentaren är strukturerad och prata om de olika kapitlen så att alla förstår vad varje kapitel innehåller. Om ni tittar på kapitlen om konventionsstaternas åtaganden kan ni diskutera vad ordet konventionsstaternas åtaganden betyder i allmänna kommentaren.

Nästa hemuppgift

Här kan studiecirkeln bestämma en hemuppgift som alla ska göra inför nästa träff. Nu när ni har börjat med att fördjupa er i allmänna kommentaren nr 5 är det kanske läge att läsa en del i den hemma inför nästa träff. Till exempel kan du be var och en att läsa en punkt i konventionsstaternas åtaganden i allmänna kommentaren och förbereda sig att förklara innehållet i punkten som de har läst till de andra. Var och en kan också berätta vad som behöver göras i deras kommun i enlighet med konventionsstatens åtaganden som de har läst om.

Planen för studiecirkelns fortsatt arbete

Gå igenom planer för studiecirkelns fortsatt arbete och verifiera att det fungerar för alla och att alla hänger med och kommer ihåg vad som har planerats. Prata om vad som har planerats för kommande träffar och vad ni har för planer för tiden mellan träffarna.

Avrundning

Diskutera hur alla upplevde studiecirkelträffen den här gången och vad alla tycker om studiecirkelns arbete än så länge. Du som cirkelledare kan återigen använda den här informationen för att justera planer för fortsatt arbete vid behov.

Åtta vägledningar för olika tillfällen under studiecirkeln

1. En unik artikel i MR-systemet

Alla människor är födda lika i värde (eller inneboende värdighet) och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller alla människor.

FN:s Deklaration om de mänskliga rättigheterna är från 1948. Deklarationens rättigheter har överförts till konventioner som till skillnad från deklARATIONEN är rättsligt bindande för de stater som undertecknar dem.

Det finns två huvudkonventioner från 1966. Som komplement till dessa finns särskilda konventioner för olika grupper för att garantera att alla människor verkligen får tillgång till sina mänskliga rättigheter.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Funktionsrättskonventionen) godkändes 2006 och började gälla som rättsligt dokument i Sverige 2009.

Till varje konvention utser FN en övervakningskommitté som tar emot klagomål från människor som anser att rättigheterna inte uppfyllts. Kommittéerna ger också ut allmänna kommentarer till olika artiklar i konventionerna. Allmänna kommentarer är inte rättsligt bindande, men förklarar hur en artikel ska användas i praktiken.

Övning

Var och en (om fler än fem i par) väljer en av följande artiklar i Funktionsrättskonventionen. Fundera på hur den hänger ihop med artikel 19:

- Likhet inför lagen – Art 12
- Tillgänglighet – Art 9
- Utbildning – Art 24
- Jämlikhet och diskriminering – Art 5
- Involvering av funktionshinderrörelsen – Art 4:3/33:3

Diskussionsfrågor

- På vilka grundprinciper vilar de mänskliga rättigheterna?
- Vad har Funktionsrättskonventionen tillfört världen?
- Vad innebär det att Funktionsrättskonventionen kombinerar civila och sociala/ekonomiska/kulturella rättigheter (ESK-rättigheter)? Hur förhåller den sig till Barnkonventionen, ESK-rättigheter och FN:s Agenda 2030?
- Vilka samhällsproblem ligger bakom artikel 19? (läs i allmänna kommentaren nr 5)

2. Att vara huvudperson i mitt eget liv

Alla har rätt till inflytande över vad som händer och sker i livet – rätt till samma valmöjligheter och kontroll över sitt liv som andra i samhället har. Rätten att leva ett självbestämt liv (living independently) handlar om individens rätt att välja hur den vill leva och utvecklas utan att bli hindrad eller fräntagen möjligheterna till detta, och att ha kontroll över det som händer i ens liv.

Artikel 19 handlar om frihet att välja till exempel bostad och bostadsort, rätt att leva självbestämt och inkluderat i samhället, individuellt anpassat stöd och service och tillgång och tillträde till allmänna samhällstjänster. Det handlar också om rätten att bestämma över sin identitet - vem man är, livsstil och kulturell tillhörighet.

Övning

Välj en av följande två övningar:

- Var och en funderar över något tillfälle då man inte känt sig fri att välja. Berätta för varandra två och två (eller tre). Låt sedan varje grupp berätta något av det som kommit fram.
- Var och en väljer ett honnörsord i artikel 19 och förbereder under en tyst kvart ett miniföredrag utifrån ordet. Använd gärna GC5 för att förklara ditt ord.

Diskussionsfrågor

- Vad innebär ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen?
- Vad behöver du för kunskap och resurser för att tillvarata dina rättigheter? Vad hindrar dig från att använda resurserna?
- Artikel 19 innebär en rätt till egenmakt i det egna livet och delaktighet i samhällets gemenskap. Den ska förverkligas bland annat genom det som stadgas i styckena a), b) och c) i artikel 19.
- Vad innebär det att ha förvaltare respektive god man?
- Vad är skillnaden mellan ställföreträdande beslutfattande (substituted decision-making) och beslutfattande med stöd (supported decision-making)?

3. Rätten att bo som man vill

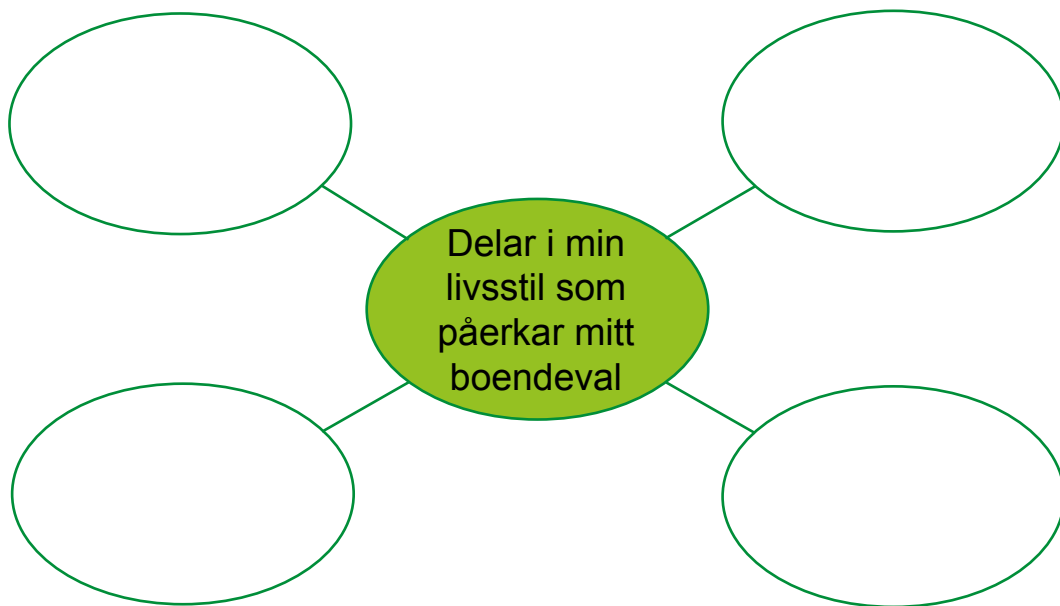
Artikel 19 ger rätt att bestämma var, med vem och hur man vill bo. Personer med funktionsnedsättning har rätt att bestämma sina boendeförhållanden på jämlik grund som andra och inte hänvisas till särskilda boendeformer.

Rätten att välja var och med vem en ska bo är en medborgerlig och politisk rättighet. Därmed ska den säkerställas direkt av staten efter tillträdet till konventionen.

Boenden hänger samman med andra delar av livet. Den allmän kommentaren nr 5 talar också om livsstil och rätten att bestämma vem man är.

Övning

Fundera på hur din livsstil har påverkat ditt val av boende. Gör en tankekarta (mindmap) med alla delar i din livsstil som har påverkat ditt val av boende. Du kan använda figuren på nästa sida för din tankekarta.

Diskussionsfrågor

- Vilken inflytande har vi över vem vi bor med?
- Vilka konkreta exempel kan ni hitta i GC5 på vad rätten att bestämma över boendet innebär? Kan ni komma på fler?
  - » Diskutera t ex maträtter, hemkomst- och sovtider, prydnader, husdjur osv.
- Vad är viktigt för att uttrycka just vem du är?
  - » Diskutera sådant som kläder, musikstil, umgänge osv.

4. Rätten till ett bra stöd

Enligt allmänna kommentaren nr 5 ska ett bra stöd grundas på respekt för inneboende värdighet och ge verktyg för att utöva valfrihet och kontroll över sitt liv. Stödet ska utformas individuellt utifrån individens önskan och de behov som uppstått på grund av hinder i samhället. Hänsyn ska tas till att aktiviteter och därmed behov förändras över tid. Stödet ska inte utgå från myndigheters och stödförmedlares intresse. Rätten till individuella personstyrda stödformer som personlig assistans är en ekonomisk och social rättighet, vilket betyder att den får genomföras progressivt av staten. Idag råder brist på undersökningar, statistik och information om vilket stöd som finns och vilka som fungerar.

Övning

Var och en letar upp ett kort citat ur den allmänna kommentaren nr 5 som handlar om stöd. Skriv ner era citat och sätt upp på väggen. Använd klisterpluppar för att rösta på de olika citaten.

Diskussionsfrågor

- Vad innebär ett stöd grundat på respekt för inneboende värdighet?
- Hur ska personlig assistans fungera enligt Allmän kommentar nr 5?
- Hur ska behovsbedömning göras enligt Allmän kommentar nr 5?
- Finns det annat stöd än det myndigheter ger?
- Vad är ett bra stöd från familj och anhöriga?
- Vad är ett dåligt stöd från familj och anhöriga när det gäller möjligheten att vara delaktig i samhället?
- Finns stöd som begränsar den egna friheten?
- Vad är ett bra stöd för att bli mer delaktig i samhället?
- Vad är ett bra stöd för att förhindra ensamhet och isolering?
- Hur kan personer med funktionsnedsättning hjälpa respektive stjälp varandra?

5. Att vara med i samhällsgemenskapen

Alla har frihet att välja, rätt att leva självständigt och inkluderas i samhällsgemenskapen. Personer med funktionsnedsättning har rätt till tillgång och tillträde till allmän service på samma sätt som andra. Det betyder att transporter, information, bostäder osv från början utformas tillgängligt enligt principen om universell utformning. Den säger att alla produkter, miljöer, program och tjänster från början utformas så att de fungerar för så många människor som möjligt. Samhällsförändringar som krävs för att göra den samhällsliga infrastrukturen tillgänglig och användbar för alla bör genomföras stegvis.

Övning

Ni ska bygga ett kvarter i en stad där olika typer av människor ska bo och leva. Diskutera era olika drömboenden och önskemål om olika inrättningar – gym, bibliotek, kanske kyrka eller moské. Hur ska dessa

utformas så att de fungerar för alla? Rita på stora papper eller bygg med modeller.

Diskussionsfrågor

- Är sociala medier inkluderande eller exkluderande?
- Hur skulle idrottsverksamhet kunna utformas så att alla får vara med?
- Vad innebär universell utformning inom:
  - » Skola
  - » Arbetsliv
  - » Bostäder

6. Vad menas med institution?

När Allmän kommentar nr 5 talar om institutioner handlar det inte om en viss typ av byggnad utan om segregering, brist på frihet, val och kontroll över dagliga beslut eller andra delar av livet. De grundläggande mänskliga rättigheterna och friheterna finns inte på institutioner. Segregerade boenden eller oproportionerligt många med funktionsnedsättning i samma miljö hindrar frihet och kontroll. Genom att förstå vad det är som artikel 19 INTE accepterar blir det tydligt vad artikeln faktiskt kräver.

Övning

Välj en av följande två övningar:

- Var och en skriver upp några synonymer till valfrihet och kontroll samt några ord som är dess motsatser. Lägg upp lapparna på golvet och ställ er som ni känner er för dagen i förhållande till lapparna – kanske mittemellan två av dem.
- Bjud in någon som kan berätta om hur det är att leva på institution? Att leta reda på den personen kan vara en lärorik process. Det kan också vara någon i den befintliga gruppen.

Diskussionsfrågor

- Vad leder nekad valfrihet och kontroll till? Direkt och i förlängningen.
- Hur ser allmänna kommentaren nr 5 på gruppboäder och på satellitboenden?
- Hur ser allmänna kommentaren nr 5 på hur barn ska leva?
- Hur fungerar personlig assistans jämfört med personal på gruppbostad?
- Vilket inflytande har du över vem som är assistent eller annan personal?

7. Hur kan vi förändra samhället?

Stat, landsting och kommun är ansvariga för att se till att alla människor får åtnjuta sina rättigheter och möjliggöra full delaktighet. Det ska inte vara dyrare att leva med en funktionsnedsättning och stat och kommun ska se till att man har råd att bo ute i samhället och inte tvingas in på institution. Att dra tillbaka redan beviljat stöd är enligt artikel 19 en kränkning. Kostnadseffektivitet är bra, men får inte övertrumfa mänskliga rättigheter. Ekonomiska styrmedel kan istället användas för att inte institutioner eller andra särlosningar byggs.

Övning

Ta reda på hur metoden inkluderande jämlikhet (inclusive equality) fungerar enligt allmänna kommentaren nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering. Gör en miniundersökning om vad kommuner säger i en viss fråga och vad olika föreningar och organisationer anser om ett visst samhällsstöd i just din kommun/region. Brainstorma olika förbättringsförslag och prioritera bland dessa. Gör en handlingsplan och kontakta gärna de aktuella föreningarna för att föreslå en aktion eller ett uttalande.

Diskussionsfrågor

- Hur ser en bra informationskampanj om rättigheterna i artikel 19 ut?
- Hur ska personal och anställda som jobbar med stöd utbildas i artikel 19?
- Behövs mer statistik och kunskap om situationen för personer med funktionsnedsättning?

8. Att driva sin sak

Människor med funktionsnedsättningar ska genom sina organisationer vara med och övervaka att staterna följer och förverkligar Funktionsrättskonventionen.

Genom lagar och konventioner har vi rättsliga verktyg att använda om våra egna rättigheter kränks. Att neka skäliga tillgänglighetsåtgärder är en form av diskriminering och kan drivas enligt den svenska diskrimineringslagen.

Övning

En person X har blivit placerat på institution mot sin vilja. Gör upp en plan för att hjälpa X att driva sin sak rättsligt hela vägen till FN.

Diskussionsfrågor

- Vilket skydd ger dig deklARATIONER, konventioner och lagar?
- Vad hindrar dig från att tillvarata dina rättigheter?
- Vad behöver du för att kunna tillvarata dina rättigheter?
- När kan du vända dig till övervakningskommittén för Funktionsrättskonventionen?
- Hur kan du vara med och bidra till övervakningen av artikel 19?

Bilaga 1:

Sammanfattning av allmän kommentar om artikel 19

Syftet med den allmänna kommentaren är att hjälpa konventionsstaterna att implementera artikel 19 och fullgöra sina åtaganden enligt konventionen.

Artikel 19 innehåller:

1. rätten till ett självständigt liv (individuell dimension)
2. rätten att vara inkluderad i samhällsgemenskapen (social dimension)

Rättigheterna gäller oavsett nivå av intellektuell förmåga, funktionsförmåga, eller stödbehov – alltså även personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Övriga allmänna kommentarer – och översättning till svenska

1. Likhet inför lagen	Art 12	SV
2. Tillgänglighet	Art 9	SV
3. Kvinnor med funktionsnedsättning	Art 6	SV
4. Utbildning	Art 24	SV
5. Självbestämmande och delaktighet	Art 19	SV
6. Jämlikhet och diskriminering	Art 5	SV
7. Involvering av funktionsrättsrörelsen	Art 4:3/33:3	2019

Innehåll

Den allmänna kommentaren innehåller 97 punkter (paragrafer):

1. Inledning

Punkt 1 – 15

2. Normerande innehåll i artikel 19

Punkt 16 – 17   A. Definitioner

Punkt 18 – 23   B. Inledande del

Punkt 24 – 27   C. Artikel 19 (a)

Punkt 28 – 31   D. Artikel 19 (b)

Punkt 32 – 37   E. Artikel 19 (c)

Punkt 38   F. Centrala beståndsdelar

3. Konventionsstaternas åtaganden

Punkt 39 – 46

Punkt 47 – 49   A. Åtagandet att respektera

Punkt 50 – 53   B. Åtagandet att skydda

Punkt 54 – 68   C. Åtagandet att fullgöra

4. Koppling till andra bestämmelser i konventionen

Punkt 69 – 96

5. Genomförande på nationell nivå

Punkt 97

Inledning (1 till 15) i sammandrag:

1. Bakgrund i att människor med funktionsnedsättning förvägrats sina rättigheter och att samhället byggt institutioner.
2. Grunden för artikel 19 är människorättsprincipen att alla människor är födda lika i värdighet och rättigheter.
3. Vi är både rättighetssubjekt och rättighetsbärare. Kopplingen till de allmänna principerna i konventionens artikel 3.
4. Personer med funktionsnedsättning har själva utformat exempelvis personlig assistans och ställt krav på universell utformning.
5. Artikel 19 är en kostnadseffektiv mekanism mot stigmatisering,

- segregering och diskriminering, som kan leda till våld, utnyttjande och övergrepp.
6. Artikel 19 har stor räckvidd, är intersektionell och är en väsentlig del av konventionens fullständiga implementering.
  7. Artikel 19 förverkligas om ekonomiska, medborgerliga, sociala och kulturella rättigheter uppfylls successivt.
  8. Artikel 19 speglar kulturell mångfald och är inte vinklad till förmån för vissa kulturella normer och värderingar.
  9. Grund i Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna artikel 29.1 och artiklarna 11 och 12 i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
  10. Koppling till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, t ex artikel 15.4 om rörelsefrihet och friheten att välja bostad och hemvist.
  11. Koppling till konventionen om barnets rättigheter, bl a artikel 20 om rätt till skydd och stöd, samt alternativ omvårdnad, men diskriminerande om det ges pga funktionsnedsättning.
  12. Koppling till Barnkonventionens artikel 23.1, att barn med funktionsnedsättning placeras på institutioner och behovet av avinstitutionalisering för att få ett värdigt liv med självtillit och delaktighet
  13. Allmän kommentar 5 från ESK ser segregering och isolering som diskriminering. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard i artikel 11 (ESK) gäller stödtjänster, hjälpmedel och assisterande teknik.
  14. Koppling till FN:s agendor Ny agenda för städer, Habitat III om boende och hållbar stadsutveckling samt Agenda 2030 för hållbar utveckling.
  15. Hinder som kvarstår i implementeringen av artikel 19:
    - a) Nekande av rättskapacitet, genom t ex ställföreträdande beslutsfattande.
    - b) Brist på stöd och trygghet för ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen.
    - c) Brist på personlig assistans och individanpassat stöd.
    - d) Institutionaliserings och tvångsbehandling.

- e) Investeringar i nya institutioner och brist på avinstitutionalisering.
- f) Negativa attityder, stigmatisering och stereotyper som hindrar inkludering och stöd.
- g) Missuppfattningar angående rätten att leva självständigt i samhällsgemenskapen.
- h) Brist på tillgängliga tjänster och anläggningar som transport, sjukvård, skolor, allmänna platser, bostäder, teatrar, biografier, varor och tjänster och offentliga byggnader.
- i) Brist på övervakningsmekanismer för att se till att artikel 19 genomförs, t ex genom att inte ta med organisationer av personer med funktionsnedsättning.
- j) Brist på funktionshinderperspektiv i statens eller kommunens budget.
- k) Decentralisering som leder till ojämlikhet och skillnader mellan lokala myndigheter.

Följande begrepp definieras i punkt 16:

- Independent living
- Inkluderad i samhällsgemenskapen
- Independent living arrangements (boendeformer)
- Personlig assistans

Principer i artikel 19 (enligt allmän kommentar nr 5):

- Alla människor har frihet att välja, rätt att leva självbestämt och inkluderas i samhället.
- De grundläggande mänskliga rättigheterna och friheterna finns inte på institutioner.
- Stöd ska grundas på respekt för inneboende värdighet.

Kärnvärden i artikel 19:

- valfrihet
- egenkontroll

Central idé i artikel 19:

Att bestämma var, med vem och hur man vill bo - och vara delaktig i samhällsgemenskapen.

Centrala delar i artikel 19 enligt punkt 38 (sammandrag):

- a) Rätten till rättskapacitet och rätt att bestämma var, med vem och hur de ska leva.
- b) Icke-diskriminering vid tillträde och tillgång till bostäder, genom byggregler som gör nybyggda och reoverade bostäder tillgängliga.
- c) Handlingsplan för formellt stöd så att inte det enda som finns är informellt stöd (från exempelvis familjen)
- d) Åtgärda lagar och regler så att jämlikhet uppnås. Tillgång till sociala medier och informations- och kommunikationsteknik i enlighet med universell utformning.
- e) Stöd- och samhällsservice som utgår från individen och inte delas med andra.
- f) Utvecklingen får inte omotiverat och olagligen gå bakåt när det gäller att uppnå artikel 19.
- g) Insamlande av kvantitativa och kvalitativa data om personer med funktionsnedsättning, inklusive institutionsboende.
- h) Säkerställande av finansiering av inkluderande och tillgängliga tjänster för ett självständigt liv.

Exempel på sådant man har rätt att välja:

- vad man ska äta
- när man ska sova
- vara hemma eller ute
- dagliga aktiviteter
- duk eller inte på bordet
- husdjur

Leta gärna upp fler saker i den allmänna kommentaren!

Rätten att bestämma över sin identitet:

- vem man är
- vara ensam eller inte
- livsstil
- kulturell tillhörighet
- HBTQ nämns

Leta gärna reda på fler aspekter i den allmänna kommentaren!

Vad menas med institution?

- Segregerande boende, som berövar frihet och kontroll över beslut eller andra delar av livet.
- Oproportionerligt många med funktionsnedsättning i samma miljö.
- Inte byggnad utan fråga om valfrihet, t ex:
  - » inte dela på assistenter (om man inte vill det)
  - » inflytande över vem man bor med eller vem som är assistent
  - » inte samma aktiviteter för alla

Vad menas med delaktighet i samhällsgemenskapen?

- **Mål:** Tillgång till samma tjänster som allmänheten – utbildning, arbete, sociala medier, sport, museer, bibliotek mm.
- **Grund:** Generell tillgänglighet - universell utformning
- **Stöd:** ska vara verktyg för valfrihet och kontroll.
  - » Individuellt utformat utifrån individen - inte stödförmedlarens
  - » Behovsbedömning utifrån personens vilja (aktiviteter kan skifta)

Råd till stat och kommun enligt allmän kommentar nr 5:

- Stat och kommun har ansvar att se till att alla människor får åtnjuta sina rättigheter och att möjliggöra full delaktighet.
- Familjemedlemmar och tredje part får inte ingripa i självständighet och underminera möjligheten att delta i samhället.
- Hjälpa familjerna att stödja sina medlemmar med funktionsnedsättning att förverkliga rätten till självständigt liv – t ex genom rådgivning eller stödgrupper!

Exempel på vad staterna ska genomföra enligt allmän kommentar nr 5 (del 3):

- Ge människor rättsliga verktyg
- Kampanjer för medvetandegörande
- Begriplig information om artikel 19
- Utbilda personal i independent living
- Ta fram undersökningar, statistik och information om stöd
- Övervakningssystem för genomförandet av artikel 19, men även övervakning av institutioner och stödformer

Åtgärder som staterna bör vidta enligt punkt 97 (sammandrag):

- (a) Upphäv lagar som hindrar valet av var, med vem och hur en bor, inklusive att inte bli inlåst på grund av en funktionsnedsättning.
- (b) Anta och tillämpa lagar, standarder mm för att göra omgivning och kommunikation tillgängligt för personer med funktionsnedsättning.
- (c) Se till att trygghetsprogram tillgodoser behoven hos alla personer med funktionsnedsättning på jämlika villkor som för andra.
- (d) Inför universell utformning för fysiska och virtuella rum, i politik och lagstiftning samt i övervakning av genomförandet. Granska byggnormer och byggregler så att de stämmer med tillgänglighetskraven.
- (e) Ge människor med funktionsnedsättning sina faktiska och processuella rättigheter.
- (f) Informera rättighetsbärarna på ett sätt som de kan förstå och stärk deras egenmakt så att de kan utkräva sina rättigheter.
- (g) Planera och avsätt pengar för att avveckla institutioner och förhindra isolering och segregering - särskilt personer med psykosociala och/eller intellektuella funktionsnedsättningar samt barn.
- (h) Öka medvetenheten om negativa attityder och stereotyper och utveckla individualiserade och tillgängliga tjänster som fungerar för alla.
- (i) Personer med funktionsnedsättning ska delta i omvandlingen och utformning av stödtjänster och i nedläggningen av institutionerna.
- (j) Garantera bostäder, byggd miljö, allmänna platser och transporter som är tillgängliga och som människor har råd med och bestraffa ansvariga som inte genomför detta.
- (k) Stöd (support services) som personlig assistans, ledsagning, tolkning ska styras av användarna.
- (l) Fungerande anbudsförfaranden för att stöd ska gynna självbestämmande och delaktighet i samhällsgemenskapen.

-
- (m) Övervakning av institutioner och plan för avinstitutionalisering och genomförande enligt bestämmelserna om oberoende övervakning.
  - (n) Övervakning av genomförandet av artikel 19 tillsammans med personer med funktionsnedsättning och deras organisationer.

Bilaga 2:

Exempel på dagordningar från en självbestämmandecirkel med fyra träffar

Första träffen: Artikel 19 studiecirkeln

Göteborg: 2020-04-05 kl. 13:30 – 15:30

13:30 Vilka är vi?

Introduktionsrundan: Berätta om din hobby
Hur ska vi göra med pausen?

13.45 Studiecirkelmetoden

Hur fungerar studiecirkelmetoden?
Cirkelledarens och deltagarnas roll i studiecirkeln.

14:00 Förslag på gruppregler

- ▶ Vi lyssnar aktivt på varandra
- ▶ Alla får prata så mycket eller lite som man vill
- ▶ Om man inte vill svara då säger man pass
- ▶ Personliga berättelser i gruppen stannar i gruppen

Behöver vi några fler regler i gruppen?

**14:15 Kort genomgång: strukturen runt
Funktionsrättskonventionen**

14:30 Paus 10 min

14:40 Målsättningen för studiecirkelns arbete

Uppvärmning, diskussion

Vilka tankar får vi med ordet Funktionsrättskonventionen?
Alla delar sina tankar, åsikter och frågor som kommer upp.
Vad kunde jag bidra med till studiecirkel?

Övning

Tillsammans skriver vi upp målen för studiecirkelns arbete.
Förslag:

- ▶ Vi ska lära oss mera om Funktionsrättskonventionens rättigheter med fokus på konventionens artikel 19.
- ▶ Vi ska lära oss mera om hur fungerar konventionen i Sverige.
- ▶ Vi ska lära oss mera om hur vi kan själv använda konventionen.
- ▶ Utbyte av erfarenhet.

15:00 Planen för kommande träffar

Bokning av tider för kommande träffar. Förslag:

- ▶ **Onsdag 2020-04-29:** Vad ger Funktionsrättskonventionen rätt till egentligen och varför förtjänar Konventionens artikel 19 ett speciellt fokus?
- ▶ **Onsdag 2020-05-13:** Hur fungerar Funktionsrättskonventionen i Sverige och hur kan jag rent praktiskt använda Funktionsrättskonventionen i mitt liv?
- ▶ **Onsdag 2020-06-03:** Avrundning

15:10 Hemuppgiften

Alla ska läsa ett av Funktionsrättskonventionens artiklar, vara beredd på att förklara vad de har läst och ge praktiska exempel på hur rättigheten kunde påverka ens liv.

15:20 Avrundning

Tankar efter första träffen för studiecirkeln.

Andra träffen: Artikel 19 studiecirkeln

Vad ger Funktionsrättskonventionen rätt till egentligen och varför förtjänar Konventionens artikel 19 ett speciellt fokus?

Göteborg: 2020-04-29 kl. 13:30 – 15:30

13:30 Mårunda

Introduktionsrundan: Berätta om någonting som har gått bra för dig.

13.45 Studiecirkelmetoden

Hur fungerar studiecirkelmetoden?
Cirkelledarens och deltagarnas roll i studiecirkeln.

13:50 Gruppregler och målsättningen för studiecirkels arbete

- ▶ Vi läser gruppreglerna som vi tog fram på förra träffen. Behöver vi ändra någonting i gruppreglerna?
- ▶ Vi läser målen för studiecirkels arbete. Finns det något som vi behöver ändra på?

14:05 Kort genomgång: strukturen runt Funktionsrättskonventionen

Vi tittar tillsammans på bilden med konventionens struktur.

14:15 Paus 10 min

14:25 Uppföljning av hemuppgiften

Alla berättar om den artikel i Funktionsrättskonventionen som man har läst och förklarar till andra vilka rättigheter den innehåller. Sedan ger alla ett praktiskt exempel på hur rättigheterna i denna artikel kan påverka deras eget liv.

14:45 Övning: Kopplingen mellan artikel 19 och konventionens andra artiklar

Alla berättar hur de tycker att artikeln som man har läst är kopplad till artikel 19 i Funktionsrättskonventionen.

15.00 Kort genomgång: allmänna kommentaren

Vi tittar tillsammans på texten till den allmänna kommentaren nr 5 på svenska och specifikt på delen med konventionsstaternas åtaganden.

15:05 Hemuppgiften

Alla ska läsa en punkt om konventionsstaternas åtaganden i allmänna kommentaren nr 5.

- ▶ Berätta om den punkten i allmänna kommentaren som du har läst och förklara till andra vilka åtaganden för konventionsstaterna nämns i denna punkt.
- ▶ Vad är det som behöver göras i din kommun enligt dessa åtaganden som du har läst om?

15:15 Planen för kommande träffar

Bokning av tider för kommande träffar. Förslag:

- ▶ **Onsdag 2020-05-13:** Hur fungerar Funktionsrättskonventionen i Sverige och hur kan jag rent praktiskt använda Funktionsrättskonventionen i mitt liv?
- ▶ **Onsdag 2020-06-03:** Avrundning

15:20 Avrundning

Tankar efter andra träffen för studiecirkeln

Tredje träffen: Artikel 19 studiecirkeln

Hur fungerar Funktionsrättskonventionen i Sverige och hur kan jag rent praktiskt använda Funktionsrättskonventionen i mitt liv?

Göteborg: 2020-05-13 kl. 13:30 – 15:30

13:30 Mårunda

13:50 Gruppregler och målsättningen för studiecirkelns arbete

Vi läser gruppreglerna som vi tog fram på första träffen
Vi läser målen för studiecirkelns arbete

14:00 Kort genomgång: strukturen runt Funktionsrättskonventionen

Vi tittar tillsammans på bilden med konventionens struktur.

14:10 Uppföljning av hemuppgiften

Alla berättar om den punkten i allmänna kommentaren nr 5 som man har läst och förklarar till andra vilka åtaganden för konventionsstaterna nämns i denna punkt.

Alla svarar på frågan: Vad är det som behöver göras i din kommun enligt dessa åtaganden som du har läst om?

14:30 Paus 10 min

14:40 Diskussion: Funktionsrättskonventionen i Sveriges domstolar

15:05 Hemuppgiften

Läs artikel 19 i Funktionsrättskonventionen

1. Tänk på en förändring som behövs för att du själv skulle få bättre tillgång till dina artikel 19 rättigheter.
2. Tänk på hur du kan argumentera för denna förändring utifrån artikel 19.

Om du vill, då kan du använda argument från hela Funktionsrättskonventionen och allmänna kommentaren nr 5.

15:15 Planen för kommande träffar

Bokning av tider för kommande träffar. Förslag:

- **Onsdag 2020-06-03: Avrundning**

15:20 Avrundning

Tankar efter träffen för studiecirkeln

Fjärde träffen: Artikel 19 studiecirkeln

Göteborg: 2020-06-03 kl. 13:30 – 15:30

13:30 Mårunda

13:50 Gruppregler och målsättningen för studiecirkelns arbete

Vi läser gruppreglerna som vi tog fram på första träffen
Vi läser målen för studiecirkelns arbete

14:00 Kort genomgång: strukturen runt Funktionsrättskonventionen

Vi tittar tillsammans på bilden med konventionens struktur.

14:10 Uppföljning av hemuppgiften

Alla har läst artikel 19 i Funktionsrättskonventionen och svarar på följande frågor:

- ▶ Tänk på en förändring som behövs för att du själv skulle få bättre tillgång till dina artikel 19 rättigheter.
- ▶ Tänk på hur du kan argumentera för denna förändring utifrån artikel 19.

14:30 Paus 10 min

14:40 Diskussion: praktisk användning av Funktionsrättskonventionen och allmänna kommentaren nr 5

Hur kunde vi använda argument som vi kan hitta från konventionen och allmänna kommentaren?

1. Personlig nivå
2. Intressepolitisk nivå

15:00 Diskussion: Funktionsrättskonventionen i Sveriges domstolar

15:10 Avrundning

- ▶ Reflektioner över hur det har gått med studiecirkelns arbete.
- ▶ Finns det något mer vi skulle vilja följa upp?

Bilaga 3: Förslag på gruppregler

Gruppregler:

- Tystnadsplikt
- Meddela försening
- Respekt för varandra
- Säga pass om jag inte vill prata
- Lämna plats åt varandra i diskussioner

